

projectplan GEBOUWD WATER

AANBIEDINGSBRIEF

L.s.,

Het onderzoek 'Gebouwd Water' is een initiatief van de BNA kring Rijnmond, de regionale afdeling van de Branchevereniging van Nederlandse Architecten (BNA). In gesprekken met de waterschappen, naar aanleiding van het BNA congres 'Designing the Delta', kwam naar voren dat de wateropgave in de stad vooralsnog voornamelijk 'geslecht' wordt in het publieke domein. Het bestuur van de BNA kring Rijnmond heeft daarop een open oproep gedaan aan BNA bureaus om deel te nemen aan een onderzoek naar de wateropgave in het private domein. Hieruit zijn negen bureaus geselecteerd.

In een eerste bijeenkomst hebben de bureaus onder leiding van het Kringbestuur het werkveld afgebakend. De pilotlocaties zijn voorgelegd aan de gemeente en de waterschappen. Drie Rotterdamse stadswijken met elk een eigen karakter en problematiek zijn geselecteerd. Bospolder, een vooroorlogse wijk met een sterke sociale structuur en versnipperd eigenaarschap, Rubroek een zwakke stadsvernieuwingswijk met veelal corporatiebezit en Lombardijen, een wijk die model staat voor de vele naoorlogse uitbreidingswijk die Nederland rijk is en tevens laagste punt van Rotterdam. De wijken zijn zo gekozen dat deze representatief zijn voor andere wijken in Rotterdam, voor wijken in andere steden en in andere landen.

De negen bureaus zijn verdeeld over drie teams met elk een wijk. Elk team bestaat uit een architectenbureau met veel kennis op de schaal van de (particuliere) woning en verbouwtrajecten, een bureau dat ervaring heeft met stedelijke vernieuwingsopgaven, landschapsonwerp en bewonersparticipatietrajecten aangevuld met een architectenbureau dat specifieke kennis heeft zoals duurzaamheid, zorg of maatschappelijk vastgoed.

Om te komen tot een onderzoeksvoorstel is gesproken met stakeholders (onder andere met de waterschappen, enkele corporaties, de gemeente Rotterdam en bewonerscollectieven), zijn de wijken geanalyseerd en zijn de problemen van de wijken in kaart gebracht. Ook zijn er globaal kansen en mogelijke oplossingsrichtingen geformuleerd. Dit onderzoeksvoorstel is door de bureaus zelf gefinancierd en 'Water Sensitive Rotterdam' (een samenwerking tussen gemeente en waterschappen) heeft een financiële bijdrage geleverd.

Het daadwerkelijke onderzoek waarvoor wij een bijdrage van het stimuleringsfonds vragen is er mede op gericht de kracht van de Creatieve Industrie te tonen in de aanpak van actuele vraagstukken, zoals het watervraagstuk. Een nevendoeel van het onderzoek is aan te tonen dat ruimtelijke ontwerpers nodig zijn om de barrière te slechten tussen de top-down benadering van waterproblematiek in de grote stad en de bottom-up benadering die noodzakelijk is om de wateropgave 'achter de voordeur' te slechten.

In ons projectplan staan we uitgebreider stil bij de aanleiding, de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de creatieve industrie, het doel en de aanpak van het onderzoek.

Met vriendelijk groet,

Namens team Gebouwd Water,

Sander van Schaik | Personal Architecture BNA

Water als motor voor stedelijke vernieuwing

GEBOUWD WATER

PROJECTPLAN

AANLEIDING

Het klimaat verandert. Steeds vaker veroorzaken heftige regenbuien problemen in de stad. Riolen kunnen al het water maar moeilijk verstouwen, met wateroverlast en schade tot gevolg.

Aantrekkelijke steden die bij neerslag en droogte optimaal functioneren, zijn essentieel! Sterker nog, ze dienen zo ingericht te zijn dat de extremen van klimaatverandering worden benut om bij verschillende seizoenen optimaal om te gaan met het beschikbare water. Maar effectieve maatregelen zijn duur. En de gemeenten en de waterschappen beseffen dat het steeds intensiever inzetten van technische middelen geen goede strategie is. Alleen de gemeente Rotterdam spendeert jaarlijks al 300 miljoen euro aan de vervanging en uitbreiding van het rioolstelsel. Bij ongewijzigd beleid zal dit bedrag alleen maar groeien.

In nieuwe wijken zijn er veel alternatieve oplossingen voorhanden om het regenwater op te vangen. Volgende oppervlaktewater en infiltratieoplossingen behoren inmiddels tot het standaard repertoire om de voeten droog te houden. Maar hoe dit te verwezenlijken in de oudere stadswijken? Dergelijke oplossingen vergen immers veel openbare ruimte en die is in deze wijken niet voorhanden. Het team Gebouwd Water onderzoekt de mogelijkheden voor deze wijken. En ze onderzoekt hoe het waterweerbarder maken van de stadswijken aanleiding kan zijn voor een gehele kwaliteitsverbetering van de wijk. Hoe kunnen de investeringen die anders opgaan aan vergroting van riolering en technische hulpmiddelen bij een slimmere aanpak worden ingezet voor de verbetering van de wijk? Kortom; hoe maken we de stadswijken slimmer watersensitief?

MAATSCHAPPELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE CREATIEVE INDUSTRIE

De BNA Kring Rijnmond heeft de ambitie de maatschappelijke relevantie van architecten en stedenbouwkundigen te tonen. Uit een Open Oproep van de Kring Rijnmond is een collectief van negen architectenbureaus ontstaan dat middels ontwerpend onderzoek zoekt naar adequate voorstellen om het watervraagstuk op te lossen in combinatie met een structurele verbetering van de wijk. De waterproblematiek is een actueel onderwerp dat appelleert aan de sterke punten van de Nederlandse economie. Zo spreken drie ministeries in de campagne 'Convergerende Stroom' de ambitie uit om een internationale campagne op te zetten voor de aanpak van wateroverlast. BNA Kring Rijnmond ziet dit thema als uitgelezen kans om de kracht van de Creatieve Industrie te tonen in de aanpak van actuele thema's.

In een vooronderzoek hebben wij onderzocht in welke mate deze opgave passend is voor ons. Wij hebben gesproken met veel deskundigen bij betrokken instanties als waterschappen, gemeente en corporaties. Wij constateerden uit deze gesprekken dat er bij deze organisaties veel kennis is over het watervraagstuk, maar dat het ontbrak aan de skills om een integraal plan voor de stadswijken te realiseren. In deze stadswijken, waar meer dan 50% van het oppervlak particulier eigendom is, kunnen geen grootschalige oplossingen van bovenaf geredigeerd worden. De inzet van bewoners, eigenaren en andere betrokkenen is essentieel bij het slagen van deze plannen. Wij beseffen dat ons ontwerpteam in deze opgave, naast haar ontwerpvaardigheden, een cruciale taak heeft als katalysator tussen de instanties en de bewoners. Exact de opgave die wij zochten om de kracht van architecten in een actueel thema te tonen.

DOEL VAN HET ONDERZOEK

Middels ontwerpend onderzoek willen wij aantonen dat het aanpakken van wateroverlast gecombineerd kan worden met het verbeteren van de hele sociaal-ruimtelijke structuur van de wijk. Geld dat nu nog geïnvesteerd wordt in extra techniek kan met een andere, meer integrale aanpak ten goede komen aan de wijk. Het niet hoeven afvoeren van overtollig water bespaart veel geld, het hergebruiken van water ook. Er zijn vele oplossingen denkbaar die een vermindering van wateroverlast combineert met het verbeteren van de kwaliteit van de wijk. Denk bijvoorbeeld aan herinrichting van de openbare ruimte met het bespaarde 'watergeld', lagere maandlasten of een verbetering van de eigen woning.

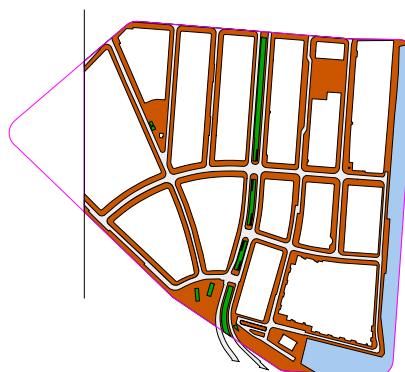
Het is niet onze intentie nieuwe uitvindingen te bedenken. Er is reeds een groot scala aan bestaande oplossingen. Belangrijker is de juiste mix aan oplossingen te vinden en de bewoners te betrekken bij de plannen. Want de inzet van de bewoners is essentieel, zo heeft ons vooronderzoek uitgewezen. Een groot deel van de te nemen maatregelen ligt immers op het private terrein.

Het is daarom noodzaak om een werkmethode te ontwikkelen waar zowel met instanties als gemeente, waterschappen en corporaties wordt samengewerkt als met de bewoners, scholen, huiseigenaren en actieve wijkorganisaties. Top-down werken gaat hier samen met bottom-up faciliteren.

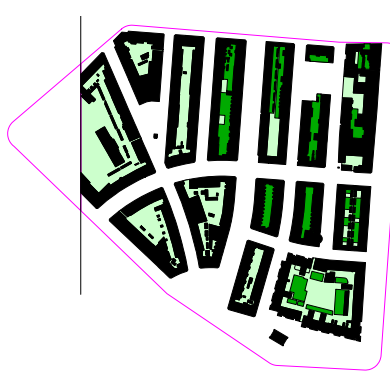
Er zijn al veel onderzoeken naar hoe water vastgehouden wordt in de openbare ruimte maar deze onderzoeken richten zich vaak op grootschalige stedelijke oplossingen. Ons onderzoek richt zich met name op de bebouwing en zijn directe omgeving: daken, private tuinen en semi-openbare gebieden. Vooral hier is nog een wereld te winnen.

Wij willen aan de hand van ontwerpend onderzoek strategieën ontwikkelen voor het vasthouden van water in de wijk. Welke kansen biedt dit vastgehouden water en welke mogelijkheden worden ontsloten voor de wijk en haar bewoners? Is het bijvoorbeeld mogelijk om de kosten -en batenstructuur op een andere manier in te zetten?

In aansluiting op onze maatschappelijke ambities, is het onze doelstelling dat de resultaten van ons ontwerpend onderzoek als inspiratie dienen voor stadswijken in andere Nederlandse en buitenlandse steden. Wij willen daarom actief de resultaten uitwerken voor een brede inzet. Met de resultaten zouden we willen meewerken aan de campagne Convergerende Stromen van de Nederlandse ministeries.

OPENBAAR GEBIED
● verharding
● openbaar groen

PRIVAAT GEBIED
● bebouwing
● private binnenterreinen

INFILTRIEERBAAR OPPERVLAK
● tuinen en openbaar groen
● water

VOORBEELD VAN DE VERHOUDING PRIVAAT - OPENBAAR GEBIED IN EEN DEEL VAN DE WIJK BOSPOLDER

De publieke ruimte is door de verharding van straat en stoep en door de ondergrondse infrastructuur slechts beperkt inzetbaar voor het bergen van al het water. Een simpele rekensom laat zien dat de oplossing dan ook in een combinatie van de publieke ruimte, de (collectieve) private ruimte met haar binnenterreinen en de gebouwen (het zuiver private deel) moet worden gevonden.

projectplan GEBOUWD WATER AANPAK

HOE

In november en december 2015 heeft het team Bouwend Water een eerste vooronderzoek verricht naar de problematiek van de wateroverlast in stadswijken. Daar is naar voren gekomen dat er niet één generieke aanpak is te bedenken voor stadswijken. De verscheidenheid in ruimtelijke, sociale en economische omstandigheden is hiervoor te groot. Wij hebben daarom samen met de gemeente en met de in Rotterdam actieve waterschappen drie wijken geselecteerd die een representatieve dwarsdoorsnede van stadswijken vertegenwoordigen:

1. **BOSPOLDER**
Een vooroorlogse wijk in Rotterdam-West voornamelijk bestaand uit gesloten bouwblokken van vier lagen hoog. De wijk heeft een grote bebouwingsdichtheid, veel verharding, weinig open ruimten en een versnipperd eigendomsbezit met veel private eigenaren.
2. **RUBROEK**
Deze wijk staat model voor de vele stadsvernieuwingswijken in Nederland. Rubroek is in de jaren zeventig van de vorige eeuw ingrijpend vernieuwd. De kwaliteit van deze vernieuwing is niet overal even groot. Een belangrijk deel van de woningen is in het bezit van corporaties.
3. **LOMBARDIEN**
Lombardijen staat model voor de vele naoorlogse wijken in Nederland. De wijk karakteriseert zich door zijn mix aan bebouwingstempels met vier lagen hoogbouw rondom half openbare tuinen. Afgewisseld met ensembles van laagbouwblokken in een open bouwblokstructuur met privé tuinen. Lombardijen is het laagste punt van Rotterdam. Dit is geen toeval, ook in veel andere steden ligt de tweede ring met uitbreidingswijken lager dan het centrum. Het veroorzaakt veel specifieke problemen.

Tijdens het vooronderzoek in deze drie stadswijken hebben wij met veel stakeholders gesproken. Daarnaast hebben we een actieve rol gespeeld in het door de gemeente Rotterdam georganiseerde seminar 'Water Sensitive Rotterdam'. Tijdens de workshop, bedoeld om het bewustzijn van de wateropgave in de stad te vergroten, hebben wij drie workshops met deskundigen begeleid.

Naast de overleggen met de instanties en de experts, zijn wij contact gaan zoeken met actieve bewoners in de wijken. Hun inbreng is essentieel voor een goed welslagen van het project, zo hadden wij al geconstateerd. Scholen, corporaties en bewonersorganisaties hebben wij gesproken om hun inzet te peilen. Scholen blijken daarbij zeer geschikte intermediairs omdat via de leerlingen de ouders bereikt worden. Onze eerste inventarisatie leert ons dat in de drie buurten voldoende bewoners actief zijn, meestal in een buurtorganisatie, om mee te kunnen samenwerken.

Het vooronderzoek heeft geleid tot een scherp beeld van de gewenste aanpak van ons ontwerp onderzoek. De aanpak ontrolt zich langs drie assen:

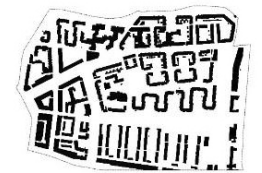
1. **BEWUSTWORDING**
Door middel van communicatie, voorlichting en onderwijs moeten particuliere en private partijen een groter bewustzijn van de watervraagstuk ontwikkelen. Een grotere bewustzijn leidt tot een actievere inzet.

Brede inzet van betrokkenen

Succes is alleen te bereiken als niet alleen de instanties de plannen ondersteunen, maar ook de bewoners actief betrokken zijn. De actieve betrokkenheid van de bewoners moet gehonoreerd worden door de instanties, anders haken bewoners snel af. Dit is een essentieel maar broos traject waar een aantal van de teamleden ervaring mee hebben. Onze rol hierin is initiator, inspirator, katalysator en soms mediator.

BOSPOLDER

RUBROEK

LOMBARDIEN

projectplan GEBOUWD WATER
AANPAK

2. KANSEN

De opgave is dermate complex dat er niet een eenduidige oplossing is. Er zal een mix van maatregelen nodig zijn. Nieuwe samenwerkingsverbanden kunnen een onderdeel van die mix zijn. Speciale financieringsmodellen waarmee de bewoners 'watergeld' kunnen inzetten om hun eigen woning en woonomgeving waterweerbaar te maken. Ruimtelijke maatregelen kunnen eveneens een onderdeel van de mix vormen, maar ook technische aanpassingen en veranderende eigendomsverhoudingen. Zeker is dat een adequate aanpak in elke wijk zal bestaan uit een gevarieerde mix van discipline overstijgende ingrepen.

3. MAATREGELLEN

Op basis van de mix aan kansen kan een kansenkaart worden gemaakt. Uit de kansenkaart kan de juiste aanpak worden gedefinieerd en kunnen de fysieke en organisatorische oplossingen worden bedacht en ontworpen. Om vervolgens uitgevoerd te worden, want dat is wel onze absolute ambitie: het ontwerpend onderzoek moet tot succesvolle resultaten leiden die een rolmodel vormen voor andere steden, nationaal en internationaal.

De ontwerpende onderzoeken in de drie wijken zullen gelijktijdig plaatsvinden. Tussentijds zullen de resultaten uitgewisseld worden, waardoor de opgedane ervaringen in een wijk benut kunnen worden in de andere wijken. Zo ontstaat voor elke wijk een goed onderbouwd kansenspectrum.

De opvolgende fasen van het onderzoek zijn:

- Inventarisatiefase waaronder contacten met actieve bewonersgroepen en stakeholders.
- Brainstormfase met stakeholders en bewoners.
- Ontwerp casestudies
- Uitkomsten uit de drie wijken samenvoegen tot een gecombineerde kansenkaart.
- Roadshow om de resultaten te presenteren aan andere gemeenten.

Zie voor een verdere uitwerking van onze werkzaamheden het hoofdstuk Stappenplan.

Na de afronding van de onderzoeken worden de resultaten samengevoegd en wordt gekeken naar de aspecten die elke locatie gemeenschappelijk hebben, de universele kansen en de meer wijkspecifieke kansen. Uiteindelijk zullen wij uit alle verkregen gegevens één kansenkaart opstellen met daarin een overzicht van alle kansen voorzien van kenmerkende gegevens zoals voorwaarden en succesfactoren. De kansenkaart beschrijft naast de kansen ook de voorwaarden voor een geslaagde wijkaanpak. Een voorbeeld van zo'n voorwaarde is de wijze waarop bewoners ingeschakeld kunnen worden.

De kansenkaart dient voldoende reikwijdte te bezitten om voor elke Nederlandse stadswijk de juiste aanpak en de ideale mix aan maatregelen te ontwikkelen. Wij willen hierin actief deelnemen door met een roadshow gemeenten langs te gaan waar wij gemeenten, waterschappen en bewoners informeren over de aanpak en de mogelijkheden.

De onderzoeksresultaten worden gebundeld in een publicatie en eveneens getoond op de projectwebsite.

projectplan GEBOUWD WATER
TEAM

SAMENSTELLING TEAM

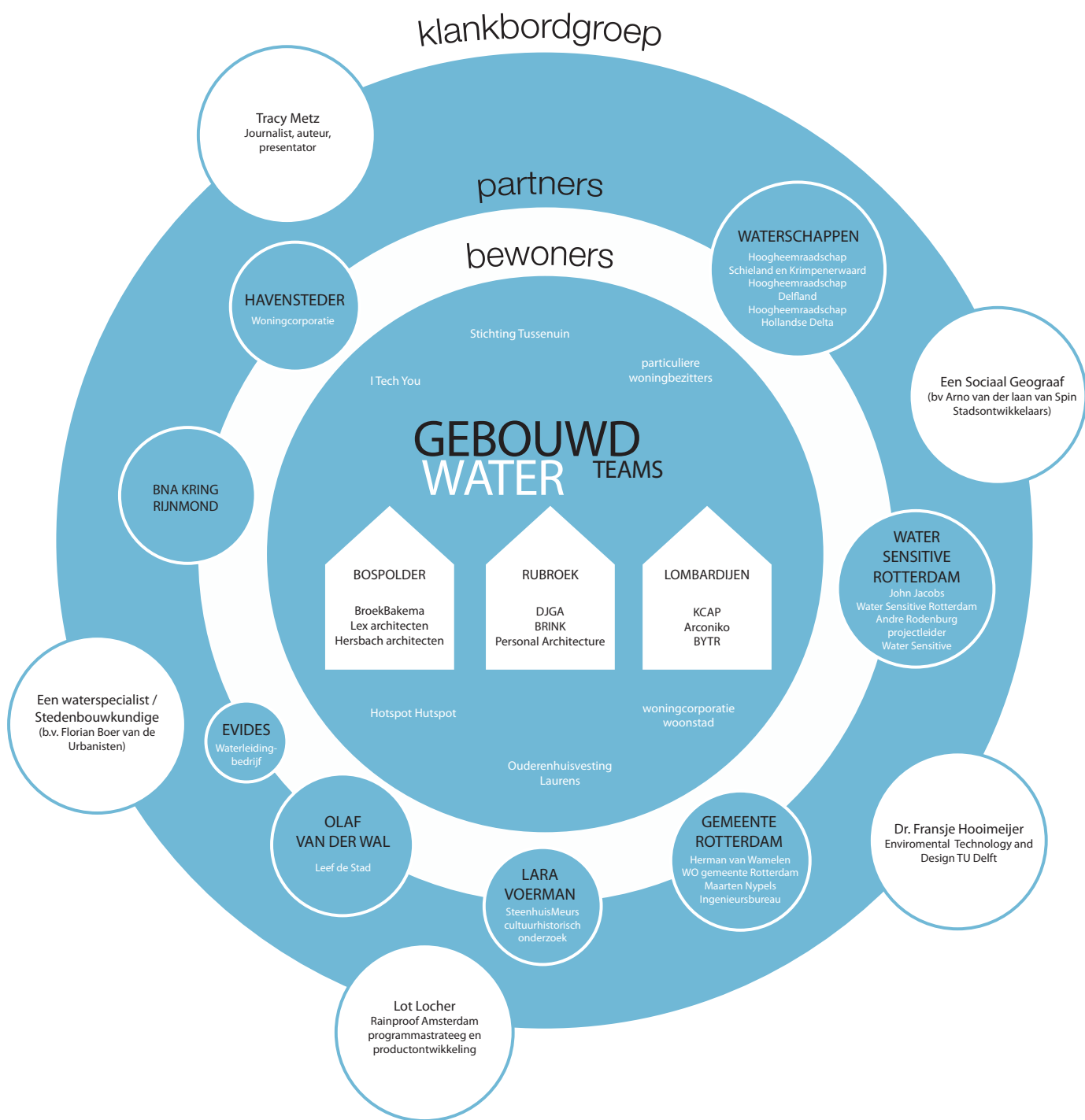
Het onderzoek Gebouwd Water zet een brede basis aan kennis in. Per locatie studeert een team van drie architectenbureaus. Elk team bestaat uit een architectenbureau met veel kennis op de schaal van de (particuliere) woning en verbouwtrajecten, een bureau dat ervaring heeft met stedelijke vernieuwingsopgaven, landschapsontwerp en bewonersparticipatietrajecten aangevuld met een architectenbureau dat specifieke kennis heeft zoals duurzaamheid, zorg of maatschappelijk vastgoed.

Daarnaast zijn er algemene coalitiepartners waarmee op het niveau van het hele project (en wijkspecifiek) wordt samengewerkt zoals de gemeente Rotterdam, Woningcorporatie Havensteder die in alle drie de wijken een relatief groot bezit aan sociale woningen heeft en het Drinkwaterleidingbedrijf Evides. John Jacobs en André Rodenburg (projectleider WSR) van de gemeente Rotterdam zijn vanuit Water Sensitive Rotterdam coalitiepartner voor het project. Daarnaast zijn onder andere de drie Hoogheemraadschappen, die medefinancier en mede initiator zijn van het onderzoeken, en Olof van der Wal (proces- & stedelijke vernieuwing deskundige en directeur van LeefdeStad) partner in het project. Incidenteel kunnen de teams worden ondersteund door het ingenieursbureau van de gemeente Rotterdam, bijvoorbeeld bij de bepaling van de kostprijs van de watersensitieve middelen.

Voor het onderzoek is een klankbordgroep samengesteld die op een abstract niveau en onafhankelijk van de locatie op de onderzoeksteams kunnen reflecteren. In deze klankbordgroep nemen zitting Dr. Fransje Hooimeijer (assistent professor Environmental Technology and Design aan de TU Delft), Lot Locher (programmastrateeg en productontwikkeling Rainproof Amsterdam), Tracy Metz (journalist, auteur en presentator), aangevuld met een waterspecialist (bijvoorbeeld Florian Boer van de Urbanisten) en een sociaal geograaf (bijvoorbeeld Arno van der Laan van Spin Stadsontwikkelaars). Het klankbord denkt ook mee over de mogelijkheden hoe deze kennis te delen en de manier waarop de kennis onder de aandacht gebracht kan worden bij de potentiële stakeholders. Een soort ambassadeurschap.

Voor ontwerpers wordt een nieuw werkveld ontsloten. Ook wordt er door dit eigen initiatief gewerkt aan nieuwe samenwerkingsverbanden met de buurt, overheid en semioverheid. Voor de gemeente en de waterschappen is het van belang om het gewenste beleid, namelijk het waterweerbaar maken van de stad, breed onder de aandacht van inwoners te brengen en om werkelijk projecten te realiseren. De bottom-up benadering en het betrekken van de bewoner is daarin cruciaal.

ORGANISATIESCHEMA

WERKWIJZE

I. INVENTARISATIEFASE

1. In kaart brengen van en contacten leggen met de actieve bewonersgroepen en stakeholders (wie zit er, wat speelt er):
 - Eigenaren (o.a. bewoner-eigenaren, Havensteder, gemeente, Hoogheemraadschappen) van grond en opstal
 - Belangstellenden (o.a. buurtbewoners, verenigingen, ondernemers, energiemaatschappij)
 - Allianties smeden met de stakeholders
 - Beheerder & gebruiker koppelen.
2. Inventarisatie van beschikbare onderzoeken m.b.t. de 3 wijken.
3. Literatuuronderzoek: opstellen van lijst van middelen die watersensitiviteit van een gebouw & buitenruimte verhogen.
4. In kaart brengen van de huidige situatie op wijkniveau:
 - Ruimtelijke analyse
 - De wateropgave (met o.a. de capaciteitsberekening)
 - De sociale opgave.

II. BRAINSTORMFASE

1. Innovatiewerkplaats met expert & bewoners & stakeholders organiseren:
 - Verhalen en ideeën ophalen
 - Integrale benadering
 - innovatie door koppeling van kennis en locatie.
2. Aanvullen waar nodig met interviews.
3. Koppelkansen definiëren:
 - investeringsbereidheid gaat hand in hand met (ervaring van problemen).
4. Resulteert in de benoeming van kansrijke casestudies en deze worden getoetst door de Klankbordgroep.

III. CASESTUDIES

De kansrijke casestudies worden (op de verschillende schaalniveaus van buurt, straat, plein, blok en gebouw) verwerkt tot ideeën en oplossingen en in aansprekende conceptuele beelden gevat en getoetst door de Klankbordgroep.

IV. ROADSHOW

De roadshow is een middel om het onderzoek bekend te maken bij andere gemeenten en steden. Hierin presenteren we de verschillende uitwerkingen en mogelijkheden voor het waterweerbaar maken van wijken. De roadshow is ook het middel om kennis te delen met geïnteresseerde partijen zoals gemeenten, architecten, stedenbouwkundigen, waterschappen e.d.

projectplan GEBOUWD WATER STADSWIJKEN

BOSPOLDER

Bospolder is een typisch vooroorlogse Rotterdamse wijk, waarbinnen de waterproblematiek heel actueel is.

De wijk, tussen 1910 en 1930 gebouwd voor arbeiders en vanaf de jaren '80 flink aangepakt door de stadsvernieuwingsbeweging, is een woonwijk met een multicultureel karakter. Er zijn verschillende sociale initiatieven op buurt- en wijkniveau zoals de Delfshaven Coöperatie, het Timmerhuis Delfshaven en Wij Delfshaven. De stedenbouwkundige opzet bestaat grotendeels uit gesloten bouwblokken van vier bouwlagen. De binnenterreinen zijn verlaagd aangelegd en vormen door aanwezige souterrains elk een kleine polder. De woningen op de onderste bouwlagen zijn veelal gebouwd als souterrain/bel-etage appartementen, waarbij het souterrain als woonruimte gebruikt wordt. In de souterrains is de waterproblematiek letterlijk voelbaar. Het niveau van de souterrains ligt vaak lager dan de riolering, waardoor op piekmomenten (bij flinke neerslag) het water in de souterrains omhoog komt. Een groot deel van het openbare gebied is verhard waardoor hemelwater niet infiltreert maar direct in het riool terechtkomt. De ondergrondse infrastructuur is grotendeels verouderd en de capaciteit van de riolering is ontoereikend voor de afvoer van vuilwater en regenwater samen.

KOPPELKANSEN BOSPOLDER

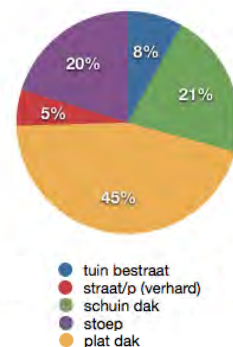
Het private domein behelst 52% van het totale oppervlak in de wijk. Van dit private gebied bestaat 65% uit bebouwing en 35% uit binnenterreinen. De bijgevoegde afbeelding geeft een analyse weer van de hoeveelheid af te voeren hemelwater na een flinke regenbui. Hieruit concluderen we dat er vooral in het private gebied veel winst te behalen valt: 74% van het hemelwater dat afgevoerd moet worden via het riool komt immers van de daken en tuinen. Dit inzicht maakt het mogelijk om budgetten vrij te maken bij overheden en waterschappen. Elke kubieke meter water die niet in het riool terechtkomt levert namelijk een flinke kostenbesparing op: minder schadekosten door water in de souterrains, beperking van de hoeveelheid water die afgevoerd en gezuiverd moet worden en minder investeringen in het aanpassen van het rioolstelsel. Op dit moment gebeurt er nog heel weinig op het particulier terrein. De grootste reden hiervoor is het ontbreken van een structuur en platform waarop de bewoners en eigenaren/corporaties en overheid en waterschappen elkaar kunnen vinden. Ons doel is om dit platform te creëren en budgetten inzichtelijk en beschikbaar te maken. Dit platform moet belanghebbenden vertegenwoordigen en ingrepen budgetteren en realiseren. Een sociale structuur gericht op maatregelen om de waterweerbaarheid te vergroten.

Hierbij liggen de grote "koppelkansen" voor dit gebied in

1. het verbinden van oplossingen voor de waterproblematiek met andere duurzaamheidsfactoren.
2. Door de oplossingen voor de waterproblematiek zo vorm te geven een meerwaarde voor de bewoners creëren
3. Het probleem én de oplossingen worden zichtbaar en meetbaar gemaakt.
4. De leefbaarheid verbeteren en de sociale structuur versterken.
5. Duurzame maatregelen zoals het fijnstof verminderen en hittebeperkende maatregelen
6. Opwaardering van (sociale) voorzieningen.

BOSPOLDER

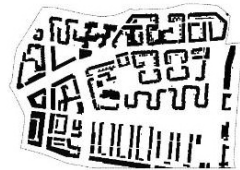
PERCENTAGE VAN HET VIA HET RIOOL AF TE VOEREN HEMELWATER

projectplan GEBOUWD WATER
STADSWIJKEN

RUBROEK

Rubroek is een oude stadswijk pal tegen het centrum van Rotterdam. In de 50-er jaren en in de jaren 70 zijn grote delen van de wijk herbouwd. De wijk heeft nu een zeer hoog percentage aan portieketage woningen kleiner dan 85m². Een derde daarvan is in bezit van corporaties. Er is veel ouderenhuisvesting en er zijn veel zorgaanbieders in de wijk actief. Ruimtelijk wordt de wijk gekenmerkt door een structuur van open en meer besloten hoven die openbaar toegankelijk zijn. Rubroek wordt omzoomd door de Rotte aan de westzijde, de Boezem aan de oostzijde, die beiden een hoger gelegen waterpeil hebben dan de Crooswijksesingel en de Boesemsingel in het noorden. Deze aantrekkelijke groenblauwe assen hebben maar heel beperkt invloed op het karakter van Rubroek. De wijk wordt doorsneden door een aantal stadsstraten van weinig kwaliteit; meer dan ooit zijn het versteende verkeersroutes tussen het centrum en de buitenwijken. De overgang tussen openbaar en privé is vaak niet duidelijk, onaantrekkelijk en wordt gedomineerd door dichte plinten, betegelde 'voortuintjes', parkeerplaatsen en slecht onderhouden hoven.

RUBROEK

KOPPELKANSEN RUBROEK

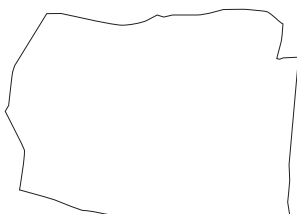
In Rubroek moet 5.000 m³ regenwater worden vastgehouden om op piekmomenten problemen te voorkomen. De wijk kent relatief veel verharding, zowel in het openbare als in het private gebied. De wateropgave overschrijdt de grenzen van privaat en publiek, het is immers 1 systeem. Oplossingen kunnen in Rubroek dan ook op beide terreinen worden gevonden.

Naast de wateropgave van 5.000 m³ heeft Rubroek ook een sociaal-maatschappelijke en ruimtelijke opgave. Zorginstellingen en ouderenhuisvestingsorganisaties verlaten de wijk; sociale problemen liggen op de loer. Ook ruimtelijk dreigt Rubroek af te glijden door een eenzijdige woningvoorraad, onaantrekkelijke openbare ruimte, de zwakke uitstraling van de gebouwen en het ontbreken van een hart van de wijk.

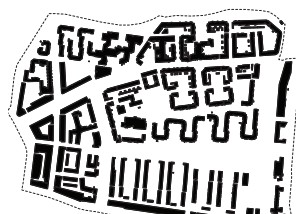
Team Rubroek onderzoekt hoe het 'watergeld' kan worden ingezet om te voorkomen dat Rubroek afglijdt: kortom water als motor voor stedelijke verbetering.

De meest essentiële meekoppelkansen voor de wijk Rubroek zijn:

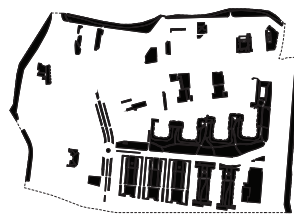
1. Vergroten van de economische en sociale kracht van de bewoners
2. Aantrekkelijker maken van de woonomgeving semi-publieke ruimte
3. Herinrichting van de stadsstraten (toekomstvisie StadsOntwikkeling)
4. Verdichtingskansen
5. Zorgvastgoed

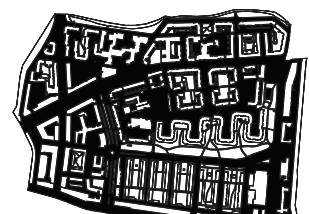
overzicht
 totaal oppervlakte 492.500m²

plat dak
 zadeldak 93.000m²
 totaal bebouwd 28.500m²
 122.500m² · 25%

onverhard groen 83.500m²
 onverhard water 19.500m²
 totaal infiltreerbare 103.000m² · 21%
 buitenruimte

wegen, pleinen, parkeerplaatsen,
 voetpaden
 totaal verharde 267.000m² · 54%
 buitenruimte

projectplan GEBOUWD WATER STADSWIJKEN

LOMBARDIEN

Lombardijen is een groene naoorlogse wijk met veel groen en een mix van grondgebonden woningen, laagbouw flats en enkele hoogbouw flats. De wijk ligt op het laagste punt van de stad Rotterdam en wordt door waterkundigen bij de gemeente 'het afvalputje van Rotterdam' genoemd. Door de toenemende extreme neerslag komt wateroverlast in Lombardijen steeds vaker voor. Riolen lopen vol, overstorten vervuilen het water, kelders en buitenruimtes lopen onder.

Lombardijen kent een radiale ruimtelijke structuur met woonbuurten rondom het centraal gelegen Spinozapark. Woonbuurten worden gescheiden door buurtgeledend groen en doorgaande wegen. De meeste buurten worden gekenmerkt door grote oppervlaktes aan publieke ruimte. De publieke ruimte functioneert echter nauwelijks als sociale ontmoetingsplek en faalt daarmee in zijn taak. De grenzen tussen publieke, collectieve en prive-buitenruimtes zijn onduidelijk. De ruimtes lijden aan een gebrek aan hiërarchie, zijn onvoldoende specifiek en het onderhoud is duur. De bestaande bebouwing en buitenruimte vraagt regelmatig klein tot groot onderhoud.

KOPPELKANSEN LOMBARDIEN

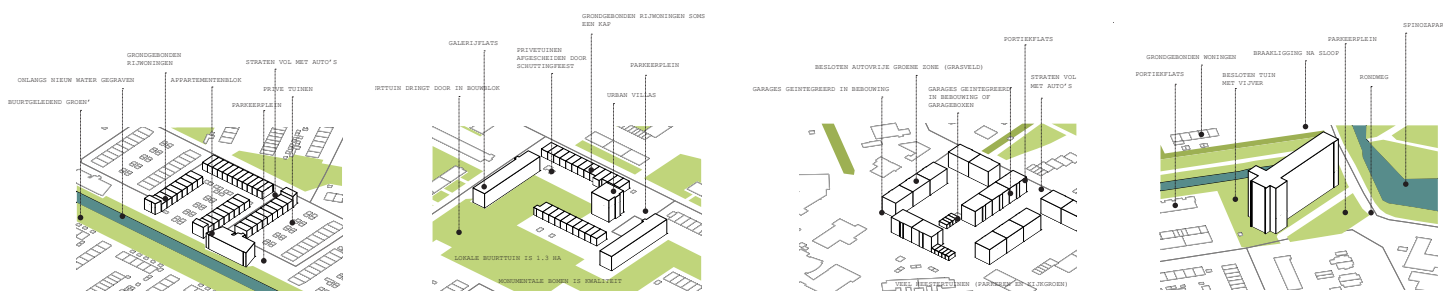
In combinatie met de aanpak van het watervraagstuk kunnen ook sociale vraagstukken in de wijk aangepakt worden. Zoals veel naoorlogse wijken behoort Lombardijen tot de kwetsbare wijken en vergt het inspanningen van alle betrokkenen de wijk te behoeden tot verder verval. In onze plannen willen wij het watervraagstuk combineren met actuele ruimtelijke en sociale vraagstukken. Door een gecombineerde oplossing kunnen gelden worden gereserveerd voor de verbetering van de wateropvang en benut worden voor de andere vraagstukken. Meer nog dan in de andere twee voorbeeldgebieden is de overgang tussen privé en openbaar, de tussenlaag zoals F. Hooimeijer (TU Delft) het in haar internationale waterstudie noemt, van wezenlijk belang om de waterkundige en sociale vraagstukken aan te pakken.

De meest essentiële meekoppelkansen voor de wijk Lombardijen zijn:

1. Vergroten van de economische en sociale kracht van de bewoners (gezinnen, ouderen en nieuwe bevolkingsgroepen met eigen cultuur)
2. Aantrekkelijker en diverser maken van de woonomgeving.
3. Vergroten van de betrokkenheid van de bewoners bij zijn omgeving. Beter regelen van het eigenaarschap van de semi-publieke ruimte.

LOMBARDIEN

ANALYSE GEBOUWTYPELOGIËN LOMBARDIEN

INLEIDING

Er is een schrijnend gebrek aan samenhangende kennis over de aanpak van het watervraagstuk in de bebouwde omgeving. Niet dat er geen kennis is, er is een overvloed aan kennis, maar de kennis is erg versnipperd en het lukt partijen als gemeenten en waterschappen niet om samenhangende oplossingen te vinden voor watervraagstukken als overlast door neerslag, waterverbruik, waterzuivering en grondwaterstand. Technische oplossingen vormen nu meestal het antwoord, maar hier zijn hoge kosten aan verbonden.

Het onderzoek Gebouwd Water richt zich op politici, gebruikers, corporaties en andere marktpartijen en toont de mogelijkheden om de ruimtelijke inrichting te benutten om een meer verantwoorde en duurzame wijze om te gaan met het water.

Het onderwerp is actueel en past in de hedendaagse discussie over het omgaan met ons water en de opvang van regenwater. Het is een onderwerp waar veel partijen een rol in spelen, maar het niet eenvoudig is een gemeenschappelijk belang te vinden. Het is ook een lastig onderwerp om bewoners voor te interesseren, terwijl er voor hen toch veel winst te behalen is.

1. Doelgroepen

De intentie van het communicatieplan Gebouwd Water is tweeledig:

- Betrokkenen te tonen dat een goed ruimtelijk plan een betere waterbeheersing koppelt aan ruimtelijke, sociale, duurzame en economische verbeteringen. En die betrokkenen vervolgens aan te zetten actie te ondernemen.
- Te tonen dat het vraagstuk alleen op een multidisciplinaire wijze aangepakt kan worden en dat de rol van de ontwerpende vakdisciplines in deze aanpak essentieel is.

Om dit te bereiken moeten er verschillende doelgroepen bereikt worden:

- Informeren van betrokkenen met directe invloed op de aanpak van het watervraagstuk zo als ambtenaren, waterschappen, corporaties, marktpartijen en politici,
- Enthousiasmeren van betrokkenen die geen directe invloed op de beslissingen hebben maar die er wel een deel van de oplossing zijn en direct of indirect belang bij de uitkomsten hebben zoals huiseigenaren, bewoners, scholen en maatschappelijke buurtinstellingen.
- Vergroten van kennis over de ontwerpmiddelen bij betrokkenen zoals architecten, stedenbouwers, adviseurs en het onderwijs.

2. Communicatiestrategie en middelen

Het is de intentie van de initiatiefnemers van het onderzoek om nadrukkelijk de publiciteit op te zoeken. Het onderwerp is daarvoor voldoende actueel, nationaal en internationaal, en raakt veel mensen direct of indirect. Er zal daarom een actief communicatietraject worden opgezet gericht op de bovenstaande drie doelgroepen.

Overzicht van de activiteiten:

Tijdens het project:

- Tweemaandelijks nieuwsbrief van de voortgang van het onderzoek digitaal verzenden naar beslissers, betrokkenen, relevante media en geïnteresseerden.
- In deze nieuwsbrieven zullen tevens de bewonersactiviteiten, workshops met buurtbewoners en samenwerkingsprojecten met scholen worden beschreven.
- Tussentijdse rapportage van het onderzoek presenteren op het Watersensitive symposium.

Na afronding van het onderzoeksproject.

- Maken van een korte, beeldende samenvatting van het onderzoek in het Nederlands en het Engels.
- Maken van de Kansencarten voor de drie onderzochte wijken met oplossingsvoorstellen en financieringsconstructies.
- Onderzoek plaatsen op internet. Als PDF vrij te downloaden.
- Uitkomsten onderzoek verspreiden op relevante internet netwerken, nationaal en internationaal.
- Organiseren van eerste uitreiking kansencart aan invloedrijk persoon. (ondersteund door mediapersbericht).
- Formuleren van een of twee prikkelende stellingen over het onderwerp.
- Verzenden van persberichten naar de media op basis van de geformuleerde stelling.

De volgende media worden daarin onderscheiden:

- . landelijke media.
- . architectuur en bouw gerelateerde media (inclusief onderwijs)
- . vastgoed media, (corporaties, ontwikkelaars).

Voor de drie soorten media zal een op maat geschreven persbericht worden verzonden.

- Presenteren onderzoek op minstens drie symposia over waterthematiek, waaronder Watersensitive Rotterdam en DIMI (Delft Infrastructures & Mobility Initiative).
- Roadshow om in andere gemeenten de ervaringen en kansen van het ontwerp onderzoek toe te lichten en met gemeenten, bewoners en andere betrokkenen discussieren over hun mogelijkheden. De kansencart wordt hierbij ingezet als centrale informatiebron. (streven 7 voordrachten, waarvan 2 internationaal)

Nieuwbrieven, beeldende projectsamenvatting, persbericht en de kansencart (ook in het Engels) zijn de tastbare resultaten van het ontwerp onderzoek. Omdat de resultaten van het onderzoek actueel zijn willen wij in tweede instantie de kansencart als een tweetalige publicatie uitgeven en willen wij liefst in alle drie maar in ieder geval in een van de wijken het project realiseren. Deze realisatie is weer een opmaak voor verdere communicatieactiviteiten. Voor deze tweede fase zal een apart traject gevolgd worden.

3. Organisatie

Het communicatieplan zal worden uitgevoerd en begeleid door Olof van de Wal, procesmanager van het project Gebouwd Water. Voor de ondersteunende werkzaamheden van het communicatiewerk zal een stagiaire van de Hogeschool, afdeling communicatie, ingeschakeld worden.